

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

รายวิชา 2062211 หน้าทับดนตรีไทย

อาจารย์สุธินันท์ โสภากาศ

บทที่ 4

หน้าทับตะโพน-กลองทัด

ตะโพน เป็นเครื่องดนตรีที่ใช้ควบคุมจังหวะในวงปี่พาทย์ (บุญธรรม ตราโมท, 2545: 13)

ตะโพน ถูกบันทึกว่าเป็นหนึ่งในเครื่องดนตรีของวงแห่ประโคม ปราภฏหลักฐานเป็น
ลายลักษณ์อักษรบนศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน พ.ศ. 1913 บรรทัดที่ 24-27
กล่าวถึงเครื่องดนตรีมรทงค์ ความว่า ตีพาทย์ดั่งพิณ ช้องกลองปี่สรไน พิสนเณญชัย ทะเทียด
กาหล แตรสังข์ มาน กังสดาล มรทงค์ ดงเดือด เสียงเลิศเสียงก้อง อีกทั้งคนโห่อ้อดาสะท้าน
ทั้งนครหรินุญชัย ซึ่งในที่นี้ ตะโพน คือเครื่องดนตรีที่มีชื่อเรียกภาษาสันสกฤตว่า มรทงค์ ใน
ดนตรีพระราชพิธีสมัยสุโขทัยตามศิลาจารึกที่ถูกค้นพบ (สหวัฒน์ ปลื้มปรีชา, 2560: 47)

ความสำคัญของตะโพน

สมเด็จพระติ ภูมิกักดี ได้อธิบายเกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของ ตะโพนไว้ว่า

ตะโพน เป็นกลองที่ซึ่งด้วยหนังทั้ง 2 หน้า จัดเป็นเครื่องกำกับ จังหวะจำพวกเครื่องหนังใช้บรรเลงในวงปี่พาทย์ มีหน้าที่ควบคุมจังหวะหน้า ทับและเป็นผู้นำกลองทัด นอกจากทำหน้าที่เป็นเครื่องดนตรีกำกับจังหวะหน้า ทับในวงปี่พาทย์แล้ว ตะโพน ยังมีบทบาทในฐานะเป็นสัญลักษณ์แทน “พระปรครธรรพ” ซึ่งเป็นหนึ่งในเทพเจ้าทางดุริยางคศิลป์ที่ศิลปินทั้งฝ่าย ดุริยางค์และนาฏศิลป์ให้ความเคารพบูชา (สมเด็จพระติ ภูมิกักดี, ม.ป.ป.: 11)

ศีรษะพระปรกนัทรพ
ที่มา: ผู้เขียน

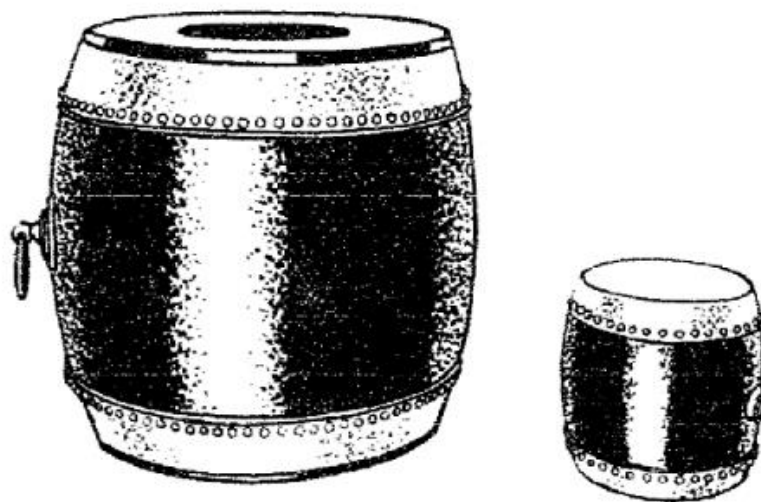

ในสมัยรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 1 กลองทัดเพิ่มจำนวนเป็นสองใบจึงมีวิธีการเรียกชื่อของกลองทัดแต่ละใบ ตามลักษณะเสียงของกลองทัดแต่ละใบ กลองทัดที่มีลักษณะเสียงสูง หรือเสียงตุ่ม เรียกว่า กลองทัดตัวผู้ กลองทัดอีกใบที่มีลักษณะเสียงต่ำกว่า หรือเสียง ต่อม เรียกว่ากลองทัดตัวเมีย โดยอาจารย์ สมาน น้อยนิตย์ได้อธิบายพัฒนาการของกลองทัดไว้ว่า

กลองทัด เป็นเครื่องดนตรีประเภทที่กำกับจังหวะหน้าทับ ที่หุ้มด้วยหนังทั้ง 2 หน้าทีเรียกว่า “ วิตตะ ” ซึ่งเป็น 1 ใน 5 ของดนตรีที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมที่มี มาตั้งแต่สมัยสุโขทัย แต่ใช้เพียงลูกเดียว พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์บ่งบอก ว่าใช้ตีคู่กับตะโพนในวงปี่พาทย์เครื่องห้า (ปี่พาทย์เครื่องห้า) ต่อมาในสมัย รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จึงเพิ่มขึ้นเป็น 2 ลูก ลูกหนึ่งเสียงสูง เรียกว่า “ ตัวผู้ ” ลูกหนึ่งเสียงต่ำเรียกว่า “ ตัวเมีย ” เพื่อให้เสียงเกิดความไพเราะและเป็น การแบ่งกลุ่มเสียงของกลองในการใช้ไม้กลองได้มากกว่าเดิม (สมาน น้อยนิตย์, 2542: 11)

๑๙. กลองทัด

ภาพกลองทัด
เมื่อเทียบกับกลองชาตรี
ที่มา: หนังสือเครื่องดนตรีไทย
ของชนิต อยู่โพธิ์

๑๙. กลองทัด   เทียบขนาดกับ   ๒๐. กลองชาตรี

การนั่งตีตะโพน-กลองทัด
ที่มา: ผู้เขียน

การนั่งตีตะโพน-กลองตัดด้านข้าง
ที่มา: ผู้เขียน

ผู้เขียนของกำหนดเสียงตะโพนขั้นพื้นฐาน ไว้ 5 เสียงดังนี้

1. เสียงเท่งหรือเทิ่ง (สัญลักษณ์การบันทึกโน้ต ท) ใช้มือขวาโดยให้นิ้วมือทั้งสี่เรียงชิดติดกันตีลงบนหน้ารุ่ม ตีแล้วเปิดมือออกทันทีให้เสียงดัง
2. เสียงถะ (สัญลักษณ์การบันทึกโน้ต ถ) ใช้มือขวาตีโดยให้นิ้วเรียงชิดติดกัน ตีลงหน้ารุ่มพร้อมทั้งกดมือห้าเสียงไม่ให้เสียงกังวาน (ตีปิดมือ)
3. เสียงติง (สัญลักษณ์การบันทึกโน้ต ต) ใช้มือซ้ายตี โดยให้นิ้วเรียงชิดติดกัน ตีลงหน้ามัด แล้วเปิดมือออกเพื่อให้เสียงดังกังวาน
4. เสียงต๊อบ (สัญลักษณ์การบันทึกโน้ต ต) ใช้มือซ้ายตี โดยให้นิ้วเรียงชิดติดกันในลักษณะตีปลายนิ้วลงบนหน้ามัด ตีแล้วปิดมือห้าเสียงให้เสียงดังต๊อบ
5. เสียงเพริง (สัญลักษณ์การบันทึกโน้ต พ) ใช้มือทั้งสองตีลงหน้าตะโพนพร้อมกัน โดยเน้นเสียงมือขวา ตีแล้วเปิดมือทั้งสองให้ดังกังวาน

กำหนดเสียงกลองทัดและสัญลักษณ์บันทึกโน้ตดังนี้

เสียงกลองทัดตัวผู้ (ตั้งฝั่งขวามือของผู้ตี) กำหนดเสียงตุ่ม (สัญลักษณ์การบันทึกโน้ต ตั)

เสียงกลองทัดตัวเมีย (ตั้งฝั่งซ้ายมือของผู้ตี) กำหนดเสียงต่อม (สัญลักษณ์การบันทึกโน้ต ต.)

การถ่วงเสียงติดหน้าตะโพนและกลองทัด

การติดหน้ากลองเพื่อถ่วงเสียงให้ได้เสียงในอุดมคติ โดยวัสดุที่ใช้ข้าวสุกผสมขี้เถ้าบดผสมกันให้ละเอียดอย่าให้แข็งหรือเหลวจนเกินไป ในสมัยใหม่มีการใช้กาวิทยาศาสตร์ผสมกับน้ำมันมะกอกใช้นวดผสมกันพอประมาณใช้ติดเพื่อติดหน้าตะโพนหรือกลองทัด

การติดหน้าตะโพน ติดให้ได้เสียงที่หน้ารุ่ม ไม่ติดเยอะจนเสียงอับเกินไป ติดให้เสียงกังวานดัง
กังวานชัดเจน

ภาววิทยาศาสตร์และ
น้ำมันมะกอก
ที่มา: ผู้เขียน

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
Nakhon Pathom Rajabhat University

หน้าทับตะโพน-กลองทัด กำหนด เรียนเป็นเพลงที่อยู่ในโหมโรงเช้า

มีเพลงดังนี้ 1) เพลงสารธุการ 2) เพลงเหาะ 3) เพลงร้วลาเดียว 4) เพลงกลม
5) ชำนาญ

*ใช้บรรเลงในเพลงสาธการ

ตะโพน	ขึ้นเพลง					-- ตั ตั	-- ตั พ	
ตะโพน	-----	-----	-----	-----	-- ตั ตั	-- ตั พ	- ถ --	-- ตั ตั
ตะโพน	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	--- ตั
ตะโพน	-----	-----	-----	--- ตั	-----	--- ตั	-- ตั ตั	-- ตั พ
ตะโพน	-----	-----	-----	--- ตั	-----	--- ตั	-- ตั ตั	-- ตั พ
ตะโพน	--- ตั	-- ตั ตั	-- ตั พ	--- ตั	-- ตั ตั	-- ตั พ	--- ถ	--- ตั
ตะโพน	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	--- ตั
ตะโพน	-----	-----	-----	--- ตั	-----	--- ตั	--- ถ	-- ตั ตั
ตะโพน	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	--- ตั
ตะโพน	-----	--- ตั	-- ตั ตั	-- ตั พ	-- ตั ตั	-- ตั พ	--- ถ	--- ตั
ตะโพน	--- ตั	--- ตั	--- ตั	- พ - ท	-----	--- ถ	-----	- ตั - ตั
ตะโพน	--- ตั	- พ - ท	--- ถ	- ตั - ตั	--- ท	-- ตั ตั	- ตั - ตั	- พ - ท
ตะโพน	-----	-----	- ท - ตั	- พ - ท	-----	--- ถ	-----	- ตั - ตั
ตะโพน	--- ตั	- พ - ท	--- ถ	- ตั - ตั	--- ท	-- ตั ตั	- ตั - ตั	- พ - ท
ตะโพน	-----	-----	-----	--- ตั	-----	--- ตั	-- ตั ตั	-- ตั พ
ตะโพน	-----	--- ตั	-- ตั ตั	-- ตั พ	-- ตั ตั	-- ตั พ	--- ถ	--- ตั
ตะโพน	--- ตั	--- ตั	--- ตั	- พ - ท	-----	-- ตั พ	-----	-----
ตะโพน	- ท - ตั	- ท - ตั	- ตั - ตั	- พ - ท	-- ตั ตั	-- ตั พ	- ถ --	-- ตั ตั

การตีหน้าทับตะโพน ในเพลงสาธการ แบ่งรูปแบบการบรรเลงได้ดังนี้

กขคจฉ/ขคจฉ/ขคจฉ/ขฉ/

ก	หมายถึงบันทึกที่	1-2
ข	หมายถึงบันทึกที่	3-6
ค	หมายถึงบันทึกที่	7-10
ง	หมายถึงบันทึกที่	11-14
จ	หมายถึงบันทึกที่	15-16
ฉ	หมายถึงบันทึกที่	17-18

การตีหน้าทับสารการ

หน้าทับตะโพน-กลองทัด เพลงเหาะ

*ขึ้นไม้กลองหลังทำนองดังนี้

ทำนอง							- ร - ร	- ช - -
ตะโพน								
กลองทัด								

ทำนอง	----	--- ล	--- ท	--- ม	- รี่ - ท	- ล - ช	- ล ท ล	ช ม - ช
ตะโพน	-- ต ๗	- ตี่ - ต	- ท ตี่ ต	----	-- ตี่ ตี่	-- ต ๗	- ถ - ต	- ตี่ - ต
กลองทัด	----	--- ตี่	--- ตี่	----	- ตี่ - -	--- ตี่	--- ตี่	----

ตะโพน	----	----	----	--- ต	----	--- ต	-- ต ตี่	-- ต ๗
กลองทัด	----	--- ต	--- ต	----	--- ต	----	--- ต	--- ต
มือขวา	----	- ช - ช	- ล - ช	- ม - ร	- ต - -	--- ร	----	ร ม - ช
มือซ้าย	--- ช	----	- ล - ช	- ท - ล	-- ท ล	- ท - ล	- ท - ต	--- ช

ตะโพน	----	--- ตี่	-- ต ตี่	-- ต ๗	-- ต ตี่	-- ต ๗	--- ถ	-- ต ตี่
กลองทัด	----	--- ตี่	--- ตี่	----	- ตี่ - -	--- ตี่	--- ตี่	----
มือขวา	-- ร ม	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ม	- ร - ช	- ล - ท	- รี่ - ท	- ล - ช
มือซ้าย	- ต - -	- ช - ล	- ท - ล	- ช - ท	- ล - ช	- ล - ท	- ร - ท	- ล - ช

*ใช้บรรเลงในเพลงเหาะ

(การตีหน้าทับเพลงเหาะ ในท่อนที่ 1)

ตะโพน	----	----	----	--- ต	----	--- ต	-- ต ตี่	-- ต ๗
กลองทัด	----	--- ต	--- ต	----	--- ต	----	--- ต	--- ต
มือขวา	----	- ท - ท	- รี่ - ท	- ล - ช	- ม - -	ร ร - -	ช ช - -	ล ล - ท
มือซ้าย	--- ท	----	- ร - ท	- ล - ช	- ท - ล	--- ช	--- ล	--- ท

ตะโพน	----	--- ตี่	-- ต ตี่	-- ต ๗	-- ต ตี่	-- ต ๗	--- ถ	-- ต ตี่
กลองทัด	----	--- ตี่	--- ตี่	----	- ตี่ - -	--- ตี่	--- ตี่	----
มือขวา	-- ล ท	- รี่ - มี่	- มี่ - มี่	- รี่ - ท	- รี่ - มี่	- รี่ - -	ท ท - -	ล ล - ช
มือซ้าย	- ช - -	- ร - ม	- ช - ม	- ร - ท	- ร - ม	- ร - ท	--- ล	--- ช

หน้าทับตยโพน-กลองทัด เพลงร้วลาเดียว

*ใช้บรรเลงในเพลงร้วลาเดียว

ตยโพน	----	- ต - พ	- ท - ต	- พ - ท	- ต - พ	- ท - ต	- พ - ท	-- พ ท
กลองทัด	----	----	----	----	----	----	----	----

ตยโพน	----	----	----	----	----	----	----	----
กลองทัด	----	- ต ต ต	- ต ต ต	ต ต ต	--- ต	--- ต	--- ต	---- ต

ตยโพน	----	----	----	----	----	----	----	----
กลองทัด	--- ต	--- ต	--- ต	--- ต	- ต - ต	- ต - ต	- ต - ต	- ต - ต

ตยโพน	----	----	----	----	----	----	----	----
กลองทัด	--- ต	--- ต	--- ต	--- ต	- ต - ต	- ต - ต	- ต - ต	- ต - ต

ตยโพน	----	----	----	----	- ต - พ	- ท - ต	- พ - ท	-- พ ท
กลองทัด	- ต - ต	- ต - ต	ต ต ต	ต ต ต	----	----	----	----

ตยโพน	- ท - ต	- ท - ต	- ท - ต	ท ต ท
กลองทัด	----	----	----	----

การตีหน้าทับในเพลงเหาะ และเพลงร้ว

หน้าทับตะโพน-กลองทัด เพลงกลม

*ขึ้นเพลง

ตะโพน	-----	-----	-----	-----	- ท ตุ ท	- ท ตุ ท	- ท ตุ ท	- ท ตุ ท
กลองทัด	-----	-----	-----	-----	--- ตั	--- ตั	--- ตั	--- ตั
มือขวา	--- ร	--- ข	--- ล	--- ท	-----	--- ท	--- ท	--- ท
มือซ้าย	--- ล	--- ข	--- ล	--- ท	-----	--- ท	--- ท	--- ท

*ใช้บรรเลงในเพลงกลม

ตะโพน	- ตั ถ ตุ	ตั ท - ตั	- ป - ตุ	- พ - ท
กลองทัด	-----	--- ตั	-- ตั -	- ตั - ตั

การปฏิบัติหน้าทับตะโพน-กลองทัดในเพลงกลมใช้วิธีการตีวนตามเพลง โดยกลับตีเพลงก็เปลี่ยนลูกของกลองทัด (รอบแรกเสียงสูง พอกลับตีนี้ใช้เสียงต่ำ)

การตีหน้าทับกลม

หน้าทับตะโพน-กลองทัด เพลงขำนาญ

*ใช้บรรเลงในเพลงขำนาญ

ตะโพน	----	----	- ตู - พ	--- ตู	----	--- ตู	--- ถ	--- ตู
กลองทัด	----	----	----	----	----	----	----	----

ตะโพน	----	--- ตู	--- ถ	-- ตู ตู	----	--- ตู	-- ตู ตู	-- ตู พ
กลองทัด	----	----	----	----	----	----	----	----

ตะโพน	----	--- ตู	--- ถ	-- ตู ตู	----	--- ตู	-- ตู ตู	-- ตู พ
กลองทัด	----	----	----	----	----	----	----	----

ตะโพน	--- ท	-- ตู ตู	- ตู - ตู	- พ - ท	-- ตู ตู	-- ตู พ	-- ตู ตู	-- ตู พ
กลองทัด	----	----	----	----	----	----	----	----

ตะโพน	-- ตู พ	- ตู - ตู	-- ตู พ	- ตู - ตู	-- ตู พ	- ตู - ตู	- ท ตู ตู	- ท ตู ตู
กลองทัด	----	--- ตู	----	--- ตู	----	--- ตู	--- ตู	--- ตู

ตะโพน	-- ตู พ	- ตู - ตู	- ท ตู ตู	----	-- ตู ตู	-- ตู พ	- ถ - ตู	- ตู - ตู
กลองทัด	----	--- ตู	--- ตู	----	--- ตู	--- ตู	--- ตู	--- ตู

ตะโพน	-- ตู พ	- ตู - ตู	-- ตู พ	- ตู - ตู	-- ตู พ	- ตู - ตู	- ท ตู ตู	- ท ตู ตู
กลองทัด	----	--- ตู	----	--- ตู	----	--- ตู	--- ตู	--- ตู

ตะโพน	- ท ตู ท	- ท ตู ท	- ท ตู ท	- ท ตู ท	ตู ตู ตู	-- ตู พ	- ถ - ตู	- ตู - ตู
กลองทัด	--- ตู	--- ตู	--- ตู	----	- ตู - -	--- ตู	--- ตู	--- ตู

เที่ยวสอง

ตะโพน	--- ต	- พ --	- ต - พ	--- ต	--- ต	- พ --	- ต - พ	--- ต
กลองทัด	----	----	----	----	----	----	----	----

ตะโพน	--- ต	- พ --	- ต - พ	--- ต	----	--- ต	--- ถ	--- ต
กลองทัด	----	----	----	----	----	----	----	----

ตะโพน	----	--- ต	--- ถ	-- ต ต	----	--- ต	-- ต ต	-- ต พ
กลองทัด	----	----	----	----	----	----	----	----

ตะโพน	--- ท	-- ต ต	- ต - ต	- พ - ท	-- ต ต	-- ต พ	-- ต ต	-- ต พ
กลองทัด	----	----	----	----	----	----	----	----

ตะโพน	-- ต พ	- ต - ต	-- ต พ	- ต - ต	-- ต พ	- ต - ต	- ท ต ต	- ท ต ต
กลองทัด	----	--- ต	----	--- ต	----	--- ต	--- ต	--- ต

ตะโพน	-- ต พ	- ต - ต	- ท ต ต	----	-- ต ต	-- ต พ	- ถ - ต	- ต - ต
กลองทัด	----	--- ต	--- ต	----	--- ต	--- ต	--- ต	--- ต

ตะโพน	-- ต พ	- ต - ต	-- ต พ	- ต - ต	-- ต พ	- ต - ต	- ท ต ต	- ท ต ต
กลองทัด	----	--- ต	----	--- ต	----	--- ต	--- ต	--- ต

ตะโพน	- ท ต ท	- ท ต ท	- ท ต ท	- ท ต ท	ต ต ต ต	-- ต พ	- ถ - ต	- ต - ต
กลองทัด	--- ต	--- ต	--- ต	----	- ต -	--- ต	--- ต	--- ต

การตีหน้าทับชำนาญ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Nakhon Pathom Rajabhat University

รายการอ้างอิง

บุญธรรม ตราโมท. (2545). คำบรรยายวิชาดุริยางคศาสตร์ไทย. จำนวน 3,000 เล่ม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.

สหวัดน์ ปลื้มปรีชา. (2560). เครื่องหนัง : หน้าที่ใช้กับพลงไทย. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
กระทรวงวัฒนธรรม.

สมเกียรติ ภูมิภักดิ์. (ม.ป.ป.). จังหวะหน้าทับ. (ม.ป.ท.).

สมาน น้อยนิത്യ. (2542). ดนตรีไทยอุดมศึกษา ครั้งที่ 27. มหาวิทยาลัยบูรพา.

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม